

A PPKÉ BTK Történelemtudományi Doktori Iskola és az

MTA–ELTE Lendület Újasszír és Újbabiloni
Pecséthengerek és Istenvilág Kutatócsoport

tisztelettel meghívja Önt

a 2021. november 25-én megrendezésre kerülő

Vallástörténeti Workshopra,

melynek témája:

KÓZETEK, ÁSVÁNYOK, FÉMEK A VALLÁSOKBAN

HELYSZÍN: ELTE BTK campus, 1088 Budapest, Múzeum körút 4. A épület, alagsori Doktori védési terem

PROGRAM

- 9:00-tól** **ÉRKEZÉS és MEGNYITÓ**
- 9:30–10:00** **Németh György:** Szelenit és szteatit a mágiában
10:00–10:30 **Kalla Gábor:** Mágikus köedények a korai Mezopotámiában
- 10:30–10:45** **SZÜNET**
- 10:45–11:15** **Simkó Krisztián:** Mezopotámiai láncamulettek. Megjegyzések egy ókori közel-keleti mágikus tárgycsoporthoz
11:15–11:45 **Niederreiter Zoltán:** Az újbabiloni feliratos pecséthengerek vizsgálati lehetőségei
11:45–12:15 **Dávid Nóra:** „Hét drágakőhegy volt ott” (1Hen. 18:6) – Drágakő- és nemesfém-hegyek Henok könyvében
- 12:15–13:30** **EBÉDSZÜNET**
- 13:30–14:00** **Mészáros István:** Az ószövetségi főpapi viselet nemesfém- és drágakövei a kultusz szolgálatában, újszövetségi kitekintéssel
14:00–14:30 **Laura Tashman:** “Silver and Gold” – and the Main Metals that were Mentioned in the Hebrew Bible
14:30–15:00 **Orosz Adrienn:** Fajansz, türkiz és smaragd. A zöld szín meghatározó szerepe a Winchester Psalter illuminációjában (Cotton MS Nero C. IV)
- 15:00–15:15** **SZÜNET**
- 15:15–15:45** **Sárközy Miklós:** Ércváros – a *šahr-i rūyīn* és az iráni mitológia
15:45–16:15 **Kósa Gábor:** A „kívánságokat teljesítő drágakő” (*cintāmani*) a kínai buddhizmusban
- 16:15–16:20** **ZÁRSZÓ**

*

A részvétel ingyenes, de regisztrációhoz kötött. Kérjük, részvételi szándékát legkésőbb **2021. november 24. déli 12 óráig** jelezze a vallastortenetitworkshop@gmail.com címen.

*

A hatályos Kormányrendelet (484/2020. Korm. rend 6/C.§), valamint az Egyetem szabályzata szerint a rendezvényen csak koronavírus ellen védett személy vehet részt (védeltségi igazolás fölmutatása szükséges), illetve az Egyetem épületeit, létesítményeit kizárólag egészséges, a koronavírus-megbetegedés tüneteit nem mutató személy látogathatja, továbbá az orrot és száját eltakaró maszk szabályos használata mindenki számára kötelező.

ABSZTRAKTFÜZET / ABSTRACTS

Tartalomjegyzék / Table of Contents

Németh György: Szelenit és szteatit a mágiában	1
Kalla Gábor: Mágikus kőedények a korai Mezopotámiában	1
Simkó Krisztián: Mezopotámiai láncamulették. Megjegyzések egy ókori közel-keleti mágikus tárgycsoporthoz	1
Niederreiter Zoltán: Az újbabiloni feliratos pecséthengerek vizsgálati lehetőségei	2
Dávid Nóra: „Hét drágakőhegy volt ott” (1Hen. 18:6) – Drágakő- és nemesfém-hegyek Henok könyvében	2
Mészáros István: Az ószövetségi főpapi viselet nemesfém- és drágakövei a kultusz szolgálatában, újszövetségi kitekintéssel	2
Laura Tashman: “Silver and Gold” – and the Main Metals that were Mentioned in the Hebrew Bible	3
Orosz Adrienn: Fajansz, türkiz és smaragd. A zöld szín meghatározó szerepe a Winchester Psalter illuminációjában (Cotton MS Nero C. IV)	3
Sárközy Miklós: Ércváros – a <i>šahr-i rūyīn</i> és az iráni mitológia	4
Kósa Gábor: A „kívánságokat teljesítő drágakő” (<i>cintāmani</i>) a kínai buddhizmusban	4

Németh György: Szelenit és szteatit a mágiában

A ma ismert antik átokszövegek jelentős részét ólom- vagy ólomötvözetből készült táblácskákra írták, de egyáltalán nem biztos, hogy ez az anyag az ókorban is vezető szerepet játszott a mágiában. A papiruszra írott átkok ugyanis Európában nem maradtak fenn, és voltak még ennél is sérülékenyebb felirathordozók, mint például a denevérszárny. Az előadás a szelenit és a szteatit táblák használatát helyezi középpontba, mert ezeket még a szakmai összefoglalókból is ki szokták felejteni.

Kalla Gábor: Mágikus kőedények a korai Mezopotámiában

A mezopotámiai kultúrkört vizsgálva a mágikus védelmet nyújtó kőből készült tárgyak közül elsősorban az amulettek és az akként is szolgáló pecséthengerek merülnek fel, ugyanakkor a kőedények is hasonló szerepet játszottak.

A különböző típusú kövekből készült, változatos formájú, nagy mesterségbeli tudásról árulkodó edények már a legkorábbi neolitikum idején, a Kr. e. 10. évezredben megjelentek az ókori Elő-Ázsiában. Bár eltérő gyakorisággal, de folyamatosan jelen voltak a mezopotámiai történelem különböző időszakában. A nemesfémekből készült edények melletti állandó használatukat elsősorban rituális okokkal magyarázhatjuk, azzal az elképzeléssel, hogy a különleges kövek mágikus erővel rendelkeznek.

Az előadás elsősorban azzal foglalkozik, hogy a kövek mágikus erejének gondolatát milyen általánosabb szellemi háttérbe helyezve érthetjük meg, a mezopotámiai elképzelések szerint hogyan kapcsolódnak a kövek a jelen és transzcendens világ egyéb elemeihez, melyek azok a tulajdonságaik, melyek materiálisan összekapcsolják azokkal.

Kiindulópontom egy óbabilóni kori (Kr.e. 18. század) adminisztratív szöveg lesz, Mari városának palota archívumából, amely többek között különleges anyagú és formájú kőedényeket is felsorol.

Simkó Krisztián: Mezopotámiai láncamulettek. Megjegyzések egy ókori közel-keleti mágikus tárgycsoporthoz

Mi tett egy tárgyat gyógyításra és bajelhárításra alkalmas eszközzé? Az antikvitás forrásai alapján úgy tűnik, hogy többnyire a készítéshez használt alapanyag, az alapanyagra vésett ábra, valamint az ábrához fűzött szöveg vagy varázsszöveg együttese határozta meg egy tárgy gyógyításban és mágiában elfoglalt helyét. Amíg hasonló szempontok egyaránt fontos szerepet játszottak Mezopotámiában, forrásaink többsége mégis egy másfajta tárgycsoport széleskörű orvosi-mágikus használatára hívja fel a figyelmet. Meglepő módon ennek, a legújabb kutatásban „láncamulett” néven elkeresztelt tárgycsoportnak az esetében szinte kizárólag a felhasznált alapanyagok jutottak meghatározó szerephez. Különböző kövekből faragott díszítetlen varázsgyöngyök megfelelő kombinációja hozta létre azt a jelentést, amely végsősoron alkalmassá tett egy adott láncamulettet egy bizonyos szerep betöltésére.

Jelen előadás egy áttekintést kíván nyújtani a mezopotámiai láncamulettek csoportjáról, bemutatva az e tárgycsoporthoz kapcsolódó kiterjedt mezopotámiai tudományos szakirodalmat.

Az ékírásos források tárgyalását követően a láncamulettek készítési módjáról, a felhasznált alapanyagokról és az amulett egyedi alkotórészeiről lesz szó, különös tekintettel a kőnek, mint legfőbb összetevőnek, az amulett létrehozásában játszott szerepére. A láncamulettek különböző alkalmazási módjai az előadás második felében kerülnek bemutatásra.

Niederreiter Zoltán: Az újbabiloni feliratos pecséthengerek vizsgálati lehetőségei

Ez idáig nem jelent meg olyan tanulmány, amely az újbabiloni korra keltezhető feliratos pecséthengereket vizsgálná. Előadásom célja az akkád nyelvű feliratokat hordozó újbabiloni pecséthengerek összegyűjtése és osztályozása. A vizsgált anyagot szeretném egybevetni a korabeli újasszír példákkal, továbbá választ kapni arra a kérdésre, hogy milyen változások figyelhetők meg a korábbi időszak produkciójához képest. A feliratok vizsgálatán keresztül választ kaphatunk a pecséthengerek tulajdonosainak foglalkozására, továbbá megismerhetjük az amulettként használt tárgyakon szereplő imák típusait, és a feliratok által megszólított isteneket, amelyek új aspektusokból mutathatják be a babiloni hivatalnokokat, illetve a korszak vallási és mágikus világát.

Dávid Nóra: „Hét drágakőhegy volt ott” (1Hen. 18:6) – Drágakő- és nemesfém-hegyek Henok könyvében

Henok első könyvének szerzői különös érdeklődést mutattak a különféle természeti elemek és kincsek iránt (égitestek, növények, állatok stb.). A mű számos pontján találkozunk ezek felsorolásával, illetve a legváltozatosabb módokon építették be őket a különböző utazások, látomások és leírások szövegébe. Előadásomban a workshop témájához kapcsolódva két szöveghelyből (1Hen. 18:6–8 és 1Hen. 52:1–9) kiindulva vizsgálom a különböző drágakövek és nemesfémek szerepét a henoki corpusban és lehetséges párhuzamok keresésével a második Szentély korának irodalmában, világában.

Mészáros István: Az ószövetségi főpapi viselet nemesfém- és drágakövei a kultusz szolgálatában, újszövetségi kitekintéssel

A liturgia rendkívüliségének, szakralitásának jelzésére szolgáló liturgikus ruhák amellet, hogy évszázados fejlődés nyomán letisztult, szép formájukkal ünnepélyességet és pompát kölcsönöznek a liturgiának, szimbolikus jelentésükkel a látható dolgokon túl, a láthatatlanok felé irányítják tekintetünket. A történelem tanúsága szerint a papság majd minden vallásban különleges, a profán öltözettől eltérő ruházatot viselt. A zsidó liturgiában használatos felszerelésekről a Kivonulás könyvének 28, 29. és 39. fejezeteiben, valamint a Leviták könyvében olvashatunk. Az utóbbi könyvben

a főpapi öltözet részletes leírását is megtaláljuk, amelynek pazar nemesfém- és drágakő díszei hosszú ideig hatással lesznek az újszövetségi kultuszra is.

Laura Tashman: “Silver and Gold” – and the Main Metals that were Mentioned in the Hebrew Bible

Silver and gold are mentioned in the Old Testament 143-times together. This is only a small part of the occurrence of precious stones and metals in the text of the Hebrew Bible. All the civilizations of the Ancient Near East, including the Jews were familiar with most of the precious metals that are known to us today. They knew how to extract and transfer them to be in use, and to serve their own ideas. In this paper I will examine the six metals that were mentioned in the Bible and the use of each one of those metals in the everyday life and religious cult of ancient Judaism. What was the function of them? Why did they use them in sacred places and on cultic objects? How available was it for them? Did they manufacture it themselves or imported it from far away? All these questions and more will be answered in this paper.

Orosz Adrienn: Fajansz, türkiz és smaragd. A zöld szín meghatározó szerepe a Winchester Psalter illuminációjában (Cotton MS Nero C. IV)

A Winchester Psalter (Cotton MS Nero C. IV), más néven Henry of Blois zsoldoskönyve egy kétnyelvű pergamen-kódex, amely a 12. század közepén készült. A British Libraryben található kézirat gazdagon illuminált: díszes iniciálékat, margináliákat, valamint 38 darab egész oldalas miniatúrát tartalmaz, amelyek az Ószövetség és az Újszövetség válogatott történeteit mesélik el. A könyv azért is különleges, mert a képein meghatározó a zöld szín használata, ellentétben a többi korabeli winchesteri kézirat színvilágával. A zöld ráadásul nemcsak nagyobb hangsúlyt kap, hanem a keresztény színszimbolikához képest rendhagyó szerepben is megjelenik. Úgy gondolom, hogy a jelenségre az ördög ábrázolásához használt inspirációs forrás színe és anyaga is magyarázatot adhat – feltételezésem szerint ugyanis a kézirat első ördögét egy egyiptomi fajansz amuletről mintázták. Előadásomban a fajansz és a türkiz anyagát, kékeszöld színét és szerepét vizsgálom az ókori egyiptomi vallásban, számba veszem, milyen anyagokat használhatott a kódexben a zöld szín megfestéséhez a mester, bemutatom, milyen jelentéstartományba kerül a szín az új helyen az eredeti tárgyhoz képest, és látni fogjuk, hogyan viszonyul mindez a középkori kereszténység smaragdhoz kötődő gondolatvilágához.

Sárközy Miklós: Ércváros – a *šahr-i rūyīn* és az iráni mitológia

A későantik iráni hagyományokban többször említik *šahr-i rūyīn* vagy *diz-i rūyīn* (olykor *rūyīndiz*) városát/várát.

Előadásomban két kérdésre keresem választ.

Ami magát a kifejezést illeti, a *rūyīn* a klasszikus perzsában elsősorban és elsődlegesen 'ércnek', másodsorban valamilyen konkrét fémnek felel meg (elsődlegesen réznek, de lehet vas és bronz is). Rūyīnnak nevezték Afrāsiyāb turáni uralkodó fiát is, akinek legendájában a Buḥārā oázis fontos szerepet játszik, ezért a szókapcsolatot 'Rūyīn városának' is lehetne fordítani.

A nyelvi kérdéseken túl érdemes megvizsgálni a kifejezés iráni mitológiában, vallási és történeti forrásokban betöltött szerepét. Firdawsī *Šāhnāmájában*, az iráni Kayānida dinasztiánál fordul elő a *diz-i rūyīn* (ércvár), amely a turáni hős, Arjāsbot tulajdona volt. Arjāsbot itt, az ércvárnál ölte meg iráni ellenfele Isfandiyār forrásaink (Firdawsī, Balcamī és Dīnāwarī) szerint.

Másfelől, 6–8. századi iráni messianisztikus, szunnitaellenes, arabellenes legendákban is feltűnik az ércvár, mint messianisztikus karakterű személyek székhelye. A középperzsa apokaliptikus irodalomban említett Kay Bahrām arabellenes hőroza is az ércvárosban székelt. Balcamīnál és Firdawsīnál a 6. század végi antiszásánida lázadó, Bahrām Čūbīn is az ércvárba menekült az Amu Darján túlra. Továbbá Abū Muslim, a sokak által messianisztikus figuraként tisztelt 8. század közepi iráni hadvezér, az °Abbāsīdák trónra segítője, is egy ércvárban lakott a Nizām al-Mulknál megőrzött Sinbād-történetben.

Mindezekeken túl a Buḥārā oázisban található Pāykand második neve is *šahr-i rūyīn* volt Naršahī szerint, mely további vizsgálódásokra ad alkalmat. Előadásomban reflektálok az ércváros legenda lehetséges antik gyökereire (Nagy Sándor regény), a réz szimbolikájára és steppei türk hátterére is.

Kósa Gábor: A „kívánságokat teljesítő drágakő” (*cintāmaṇi*) a kínai buddhizmusban

Az indiai hagyományban gyökerező *cintāmaṇi* drágakövet általában úgy értelmezik, mint amely képes a hozzá vagy az azt birtokló személyhez forduló hívő kívánságait teljesíteni. A rendelkezésünkre álló kínai forrásokból egy meglehetősen heterogén kép bontakozik ki előttünk e drágakőről mind az eredetét (pl. a *makara* halból vagy a *garuḍa* madártól származik), mind az összetételét (pl. tizenegy különböző drágakőből áll vagy átlátszó), mind pedig a funkcióját (pl. méregtől véd vagy vizet tisztít) illetően. Előadásomban röviden áttekintem a *cintāmaṇi* drágakőnek (*rúyì zhū* 如意珠) a kínai buddhista szövegekben megjelenő legfontosabb jellegzetességeit.